

TEMAS

İnsan ve Hayvanların
Yazılmamış Ortak Tarihi

Serdar İZMİRLİ

© Copyright 2022

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-625-8299-65-6

Kitap Adı

TEMAS İnsan ve Hayvanların Yazılmamış Ortak Tarihi

Yazar

Serdar İZMİRLİ

ORCID iD: 0000-0002-1838-9224

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

47518

Baskı ve Cilt

Vadi Matbaacılık

Bisac Code

POL004000

DOI

10.37609/akya.2069

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Günlük hayatımızın vazgeçilmezleri olan elektriğin, akıllı telefonların ya da otomobillerin bir an olsun hayatımızda olmadığını düşünelim. Hayatımızı kolaylaştırmalarının yanında günümüz insanının ayrılmaz bir parçası haline gelmiş bu nesnelerin günlük hayatımızdan çıktığını düşünmek dahi bizleri zihinsel bir çıkmaza götürürken, her gün bir hayvanın ya da hayvan ürününün yaşamımızda olduğu günümüz modern dünyasında hayvansız bir hayat bizi nasıl etkilerdi acaba? Peki insanoğlunun dünyada var olduğu ilk zamanlardan itibaren yolunun keşiştiği hayvanların insanlık tarihinin şekillenmesindeki katkıları nelerdi?

Çoğu bilim tarihçisinin, insanlık tarihinde yol açtığı etkileri bakımından evcilleştirmeyi, yazı ve ateşin bulunmasından daha önemli bir kilometre taşı olarak görmesi evcilleştirmenin çok boyutlu ve domino taşı etkisinden kaynaklanmaktadır. Bu etkinin ilk maddesini insanoğlu için elzem olan kaliteli, sürdürülebilir ve sağlıklı hayvansal gıdaya erişim oluştururken, görülmeyen ve de pek de fark edilmeyen toplumsal, sosyolojik, ekonomik ve siyasal sonuçları olmuştur. Elinizdeki kitabı yazma düşüncemin temel motivasyonu da bu kilometre taşı diyebileceğimiz sıçramanın insanlık tarihine etkileridir. Kitapta yer bulan tarihi konu ve olayların merkezinde hayvan olmakla birlikte insanoğlu tamamen dışarıda bırakılmamış hatta karşılıklı etkileşim anlayışıyla konular ele alınmıştır.

Dünyada toplam kayıt altına alınmış yaklaşık iki milyon canlı türü vardır. Toplam tür sayısının ise 5-30 milyon arası olduğu tahmin edilmektedir. Biz insanlar ise tarihimiz boyunca bu milyonlarca tür içinden ancak 38 türü evcilleştirilebilmişiz. Bunların yaklaşık 30'u çiftlik hayvanıdır. Yani evcilleştirmenin başından (köpek hariç) günümüze kadar geçen 12 bin yıllık sürede yalnızca üç düzineyi biraz geçen sayıda hayvanı evcilleştirebilmişiz. Ancak evcilleştirilen hayvan türü sayısı çok az olsa da onların insanın yaşamında ve medeniyetler kurup tarih yazmasındaki etkileri inanılmaz olmuştur.

Hayvanlar geçmişten günümüze insanların yaşamına çok farklı şekilde tesir etmiştir. Varlıkları insanları ve ülkeleri zenginleştirirken yoklukları da kıtlığa, açlığa ve ölümlere yol açmıştır. Hayvanlar kimi zaman bir Orta Çağ ailesinin masasındaki et olmuş, kimi zamanda tarladaki toprağın işlenmesinde çekme

gücü, çoğu zaman da insanların elindeki en büyük sermaye. Gün gelmiş yün olup endüstri devrimine giden yolda küresel bir metaaya dönüşmüş, gün gelmiş yeni kıtaların uçsuz bucaksız ıssız topraklarının Avrupalılarca sömürgeleştirilmesinde ilk yerleşimcilerin en önemli dayanağı olmuş. Bir bakmışız, Hunların Orta Asya steplerinden gelip Roma İmparatorluğu'nu titretmelerinde askerlerin bineği olmuş, bir bakmışız 2. Dünya Savaşında Hitler Almanyası'nın Sovyetler Birliği'ne düzenlediği tarihin en büyük kara harekâtında tanklar ve zırlı araçlara cephede eşlik etmiş. Ya da kuduz gibi amansız bir hastalıkla insanoğlunun tükenmeye başladığı bir süreçte aşının bulanması için deney hayvanı olmuş ve insanlık bir nefes almış. Elbette insanın kadim dostu olup insanoğlunun binlerce yıllık tarihinin de en yakın şahidi olmuş.

Peki günümüz modern dünyasında hayvanlar hayatımızdan çıktılar mı? Günlük koşuşturma içinde pek fark etmesek de hayatımız aslında hayvanlarla çevrelenmiş durumda. Hemen hemen her gün yemekte onları yiyor, ürünlerini tüketiyor, hayatımızı kedi ve köpek gibi pet hayvanlarıyla paylaşıyor, onlar üzerinde test edilmiş ilaçları, kimyasalları, kozmetikleri kullanıyoruz. Ana teması hayvan olan çizgi filmler televizyonlarda, onların rol aldığı animasyonlar sinemalarda gösteriliyor, onlarla ilgili doğa belgesellerini hatta onlarla ilgili kurulmuş tv kanallarını izliyoruz. Okuduğumuz kitaplarda, romanlarda, dergilerde onlara rastlıyoruz. Spor kulüplerinin armalarında, otomobil markalarının logolarında varlar... Onlarla ilgili haberler ve videolar televizyonlarda, internette ve sosyal medyada geziniyor... Bazen gülümsetiyorlar bazen de onların işkence gördükleri, kötü muameleye tabi tutuldukları halleri üzüyor bizi ... Hayatımızın içinde o kadar çok yer almalarına karşın günlük karmaşada bunun farkında bile değiliz...

Onların hayatımıza neler kattığını, insanlık tarihinin şekillenmesindeki etkilerini biraz daha derinlemesine irdeleyerek bu konuda sizleri düşünmeye sevk etmek istiyorum. Bu düşüncelerle birlikte sonunda bir vefa duygusuyla son sayfayı okuduğunuzda onlara karşı en azından bir teşekkür etmeyi kendinizde bir zorunluluk olarak hissetmenize neden olmak, kitabın temel hedeflerinden biridir. Bu teşekkür ise aslında, onlara yapamadıklarımızın ahlaki boyutta eksik kalmış küçük bir karşılığı olacaktır.

Teşekkür

Kitabı yazma sürecimde, kitabın redaksiyon işleri noktasında bana her konuda yardımcı olan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü Mantık Anabilim Dalı Başkanı sayın Prof. Dr. Yücel YÜKSEL'e en içten teşekkürlerimi ifade ederim.

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM I: BAŞLANGIÇ NOKTASI.....	1
Giriş.....	1
Önce Köpek.....	2
İnsanoğlu Aç	3
İnsan Daha Çok Et ve Süt İstiyor	4
İnsanoğlunun İlk Sermayesi	5
Kendisi Küçük Yaptıkları Büyük Hayvan	5
Dünyayı Değiştiren Hayvan.....	6
Tamamlayıcı Unsurlar.....	6
Totem.....	6
Saygı ve İhtiyaç	7
Karanlık ve Aydınlık	10
Vicdanlar da Karanlıkta.....	10
Karanlığı Aydınlatan İslam	11
Osmanlı: Şefkatte Zirveye Giden Yol.....	12
Değişim Başlıyor	12
Hayvan Şehirler	13
Artan Nüfus, Ete Talep	14
Hayvanın Pazarı Olur Mu?.....	14
Hayvanlar da Trenlerle Tanışınca	15
BÖLÜM II: GIDA.....	17
Doğumla Başlayan İhtiyaç	17
Hayvansal Gıdalar Neden Önemli?.....	18
Günlük 35 Gram.....	18
Et ve Obezite mi? Bir Daha Düşünün.....	20
Hollandalılar Neden Uzun, Hintliler Niye Anemik?	20
Günümüzde Et	22
Zenginler Et Sever.....	22
Etin Serüveni	23
Hastalıklar Ete Darbe Vuruyor.....	24
Et Yoksa İsyan Var	25
Türkler Koyun Sever	26

Asya Et Yer mi?	26
Nüfus Hayvansal Gıda İlişkisi	28
Nüfus Teorileri	28
Mayaların Sonu	30
5 Ada 3 Hikâye	32
Üç Takım Ada ve Koyunlar	33
Orkney Adaları	33
Shetland Adaları	34
Faroe Adaları.....	35
İzlanda'da Ayakta Kalmak	35
Grönland ve Sonu Gelmeyen Açlık.....	37
Kara Ölüm.....	41
Ekmek, Et ve Fransız İhtilali.....	43
Afrika Kıtlığı: Afrika'nın Büyük Buhranı	45
BÖLÜM III: ELMAS MI DEDİNİZ?	47
Gerçek Geri Dönüştürücüler	47
Süt ve Refah	49
Bir Dilim Peynir	49
Süt, Mutluluk ve Zenginlik.....	50
Otlamayan İnekler	52
BÖLÜM IV: YÜN EKONOMİSİ	53
Krallıktaki Mücevher	53
Monopol	54
Koyun Ülkesi	55
Bir Ülkeyi Şekillendiren Hayvan	56
Koyunun da Ötesi	56
Otla Gelen Refah	57
BÖLÜM V: ÇİFTLİK HAYVANLARI EKONOMİSİ	59
Dörtte Üç... Çok Fazla Değil mi?.....	59
Mega Şehirler	60
7 Kıta 6 Ülke	62
Hindistan	62
Etiyopya.....	62

Brezilya.....	63
Amerika Birleşik Devletleri.....	64
Almanya	65
Avustralya.....	66
BÖLÜM VI: YOLUN SONU	69
Yeşil Yol	69
En Uzun Yol.....	70
BÖLÜM VII: DÜNYA LİDERİ KİM?	71
Bir Hayat 50 Grama Sığar mı?	71
Liderlik Yumurtada.....	71
Sadece 21 Gün Yeterli	72
Kümeden Dünya İmparatorluğuna	72
Nasıl oldu da Böyle Oldu?.....	73
Onları da Mutlu Etmenin Yolunu Bulmalıyız	74
BÖLÜM VIII: AT İZİ	83
Savaşlar ve Atlar	83
Atlar Savaş Meydanlarına Çıkıyor	84
Süvari Birlikleri: Savaşların Anatomisi Değişiyor	84
Hun Atları	85
Pizzaro ve Atları	86
Ok-Yay, At ve Türkler.....	87
Apaçhi, Komançi ve Çeyenler	88
Birinci Dünya At Savaşı	89
Samuray Ruhu ve Mermi Trenler; Ya Arası.....	90
Kış Savaşı	92
Atların Son Büyük Savaşı.....	94
BÖLÜM IX: AT GÜCÜNDEN BEYGİR GÜCÜNE	97
Şehir İçi Taşıma	97
İnsanlar Konforlanıyor	97
Atların Yüzyılı.....	98
Atlı Otobüs ve Tramvay: Bunlar da Nereden Çıktı?	100
Şehirlerarası Taşıma	101

Atlı Posta Arabaları.....	101
Vahşi Batı ve Posta Arabaları	102
İş Gücü Atlar	104
Buhar Makineleri ve Atlar	105
Atlar Tarıma da mı El Attı?	106
Tohum ve Çapalama	107
Oraktan Biçerdöver	108
Köleler ve Atlar	109
Şeker Kamışı	109
Pamuk	109
Traktörün Zaferi Yakın	111
Karanlığın Atları	111
Kereste	112
Kuzey Amerika Ormanları	112
Finlandiya Ormanları.....	114
Her Yol Roma'ya Çıkar	115
Amerika'nın İlk Modern Yolları	118
Amerikan Rüyası	119
Aborjinlerin Kıtası	120
Telgraf	120
Madenler	121
Trans Avustralya Demiryolları	122
Peki Günümüzde İşleri Kim Yapıyor?	123
Hayvanlar 21. Yüzyılda da mı Çalışmaya Devam Ediyor?.....	123
Dünyanın Zirvesinde Yaşam	124
Fakirlik Sürdükçe	125
BÖLÜM X: BİLİMİN HAYVANLARI	133
Fedakarların Hikayesi.....	133
Deney Hayvanlarının Hakkı Ödenir mi?.....	134
Pasteur ve Koch: Mikrobiyoloji Dehaları	136
Çiçek Hastalığı: Tarihin Derinliklerinden.....	137
İneklere Bir Teşekkür Daha	138
Difteri: Süper Güç ABD'nin Sonu mu Olacak?.....	139
Yine mi At?	139
Kuduz: İnsanlığın Bitmek Bilmeyen Travması	140

Köpek, Tavşan ve İnek: Işık Gözüktü	143
Beklenen Gün: Dünya Ayakta	144
BÖLÜM XI: TARİHİN GİZEMLİ HAYVANI	147
Sevgi ve Nefret	147
Önyargı Değişir mi?	148
Evin En Güzel Koltuğu Artık Sizin.....	149
BÖLÜM XII: İNSANIN YANINDA İLK O VARDI.....	151
Köpek Dostluğu	151
Köpekler de Statü Atlıyor.....	152
Dostluğun da Ötesi	153
Sağlıklı mı Olmak İstiyorsun?.....	154
Sonsöz	156
Kaynaklar	157

Kaynaklar

1. A European Public-Private Platform (2017). Why is European animal production important today? Facts and numbers. *ATF Publications*, Paris, France.
2. Abbaspour N, Hurrell R ve Kelishadi R (2014). Review on iron and its importance for human health. *J Res Med Sci*, 19(2): 164–174.
3. Acemoğlu D ve Robinson JA (2013). Why nations fail: the origins of power, prosperity and poverty (2012); Ulusların Düşüşü: Güç, zenginlik ve yoksulluğun kökenleri. Çeviren: Faruk Rasim Velioğlu., 1. Baskı: *Doğan Kitap*, İstanbul.
4. Adesogan AT, Havelaar AH, McKune SL, Eilittä M ve Dahl GE (2020). Animal source foods: Sustainability problem or malnutrition and sustainability solution? Perspective matters. *Global Food Security*, 25: <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2019.100325>.
5. Aksu L (2011). Dünyada ve Türkiye'de nüfus analizleri. *İstanbul Journal of Sociological Studies*, 219-311.
6. Alexander D (2008). Saints and animals in the Middle Ages. *The Boydell Press*, UK.
7. Allen L (2014). Stagecoach travel, *Shire publications*, UK.
8. Allen RC (2012). The British industrial revolution in global perspective. 6th Printing, *Cambridge University Press*, UK.
9. Alonso HC ve Ruiz TF (2019). Economic life in late medieval and early modern Spain, 1085–1815, In book: *Oxford Research Encyclopedia of Economics and Finance*. DOI:10.1093/acrefore/9780190625979.013.481, *Oxford University Press*, UK.
10. Altuntaş H ve Şahin M (2006). Kur'an-ı Kerim meâli. 12. Baskı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Baskı: *Özgün Matbaacılık San. ve Tic. İşl.*, Ankara.
11. Andersson K ve Lehtola M (2011). Regulating the new equine industry in Finland. Wicked problems, governance models and gendered power structures. *Sociologia Ruralis*, 51 (4): 387-403.
12. Anderson WP, Reid CM, ve Jennings GL (1992). Pet ownership and risk factors for cardiovascular disease. *Medical Journal of Australia*, 157: 298 – 301.
13. Animal Medicines Australia (2016). Pet ownership in Australia 2016. *Barton ACT*, Australia.
14. Anon (2021). Agribusiness in Brazil: an overview. Syf:1-18, Erişim adresi: <https://www.pwc.com.br/pt/publicacoes/setores-atividade/assets/agribusiness/2013/pwc-agribusiness-brazil-overview-13.pdf>, Erişim tarihi: 06.03.2021.
15. Anon. (2020). Horses. Erişim adresi. <https://www.nam.ac.uk/explore>, Erişim tarihi: 15.11.2020.
16. Anon. (2020). Royal Dogs. Erişim adresi: <https://www.royal.uk/royal-dogs>, Erişim tarihi: 21.10.2020.
17. Appleby MC (2008). Long distance transport and welfare of farm animals. *CABI*, UK.
18. Arihara K ve Ohata M (2011). Functional meat product, In: *Functional Foods (Second edition)*. *Woodhead Publishing Series in Food Science, Technology and Nutrition*, syf: 512-533.

19. Armutak A (2020). Atların yazılmamış tarihi Savaşlarda ölen ve yaralanan atlar. Syf: 145-147, Erişim adresi: https://www.zdergisi.istanbul/media/magazines/pdf/Atlar%C4%B1n_Yaz%C4%B1lmam%C4%B1s_tarihi_savaslarda_olen_ve_yaralanan_atlar.pdf, Erişim tarihi: 14.09.2020.
20. Arnalds O (2019). Development of perverse environmental subsidies for sheep production in Iceland. *Agricultural Sciences*, 10: 1135-1151.
21. Arneborg J, Heinemeier J, Lynnerup N, Nielsen H, Rud N ve Sveinbjörnsdóttir Á (1999). Change of diet of the Greenland Vikings determined from stable carbon isotope analysis and ¹⁴C dating of their bones. *Radiocarbon*, 41(2): 157-168.
22. Arneborg J, Lynnerup N ve Heinemeier J (2012). «Human diet and subsistence patterns in Norse Greenland AD C.980—AD C. 1450: Archaeological interpretations. *Journal of the North Atlantic*, SP3: 119-133.
23. Aslan N (2010). Kurt motifinin Türk menşee efsanelerindeki anlamı üzerine. *Millî Folklor*, 22(87): 72-77.
24. Bacci ML (2017). A concise history of human population. 6.edition. *Wiley Blackwell*, UK.
25. Bachewe F, Minten B, Tadesse F ve Tafesse AS (2018). The evolving livestock sector in Ethiopia: Growth by heads, not by productivity. Working Paper 122, *Ethiopian Development Research Institute*.
26. Balasse M, Tresset A, Dobney K ve Ambrose SH (2005). The use of isotope ratios to test for seaweed eating in sheep. *Journal of Zoology*, 266(3): 283-291.
27. Baer GM (1991). The natural history of rabies, 2nd Edition, *CRC Press*, United States.
28. Barberis I, Bragazzi NL, Galluzzo L ve Martini M (2017). The history of tuberculosis: from the first historical records to the isolation of Koch's bacillus. *J Prev Med Hyg*. 58(1): E9–E12.
29. Bekman M. (1940). Veteriner Tarihi. *Ankara Basım ve Cildevi*, Ankara.
30. Bell AW, Charmley E, Hunter RA ve Archer JA (2011). The Australasian beef industries—Challenges and opportunities in the 21st century. *Animal Frontiers*, 1(2): 10-19.
31. Belury MA (2003) Conjugated linoleic acids in type 2 diabetes mellitus: implications and potential mechanisms, in *Advances in Conjugated Linoleic Acid Research*. (edit: Sebedio, J.L., Christie, W.W., and Adlof, R.O.), 2: 302–315, *AOCS Press*, Champaign.
32. Bernstein PL (2007). The human-cat relationship. Chapter 3., In: *The Welfare of cats*, Editor: I. Rochlitz, *Springer*, syf:47-89.
33. Black J (1990). Eighteenth century Europe, 1700-89. *Macmillan Education*, New York, United States of America.
34. Bonney R (1999). The rise of the fiscal State in Europe c.1200-1815. *Oxford University Press*, UK.
35. Borah M ve Halim RA (2014). Dynamics and performance of livestock and poultry sector in India: A temporal analysis. *Journal of Academia and Industrial Research*, 3 (1): 1-9.

36. Both L, White J, Mandal S ve Efstratiou A (2014). Access to diphtheria anti-toxin for therapy and diagnostics. *Euro Surveill.* 19(24): pii=20830. <https://doi.org/10.2807/1560-7917.ES2014.19.24.20830>.
37. Boyd J (2010). Horse power: the Japanese army, Mongolia and the horse 1927–43. *Japan Forum*, 22(1-2): 23-42.
38. Byock J, Walker P, Erlandson J, Holck P, Zori D, Guðmundsson M ve Tveskov M (2005). A Viking-age valley in Iceland: The mosfell archaeological Project. *Medieval Archaeology*, 49(1): 195-218.
39. Brade W (2013). German riding horse breeding- current state of play and economic impact. *Berichte Uber Landwirtschaft*, 91(1); Record Number 20133389709.
40. Bradford GE (1999). Contributions of animal agriculture to meeting global human food demand. *Livestock Production Science*, 59 (2–3): 95-112.
41. Breiding DH. (2010). “Horse armor in Europe.” In heilbrunn timeline of art history. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000–. http://www.metmuseum.org/toah/hd/hors/hd_hors.htm (March 2010).
42. British Nutrition Foundation (2021). Healthy living. Erişim adresi: <https://www.nutrition.org.uk/healthyliving/basics/exploring-nutrients.html>, Erişim tarihi: 08.03.2021.
43. Brown J (1989). Horses in Shropshire mines, British mining. no:39, syf: 78-88, Published by: *The northern mine research society*, Sheffield, UK.
44. Brown JL (1980). Earthworks and industrial archeology. IA. *The Journal of the Society for Industrial Archeology*, 6(1): 1-8.
45. Cáceres SB (2011). The long road to eradicate rinderpest. Letter to Editor, *Veterinary Research Forum*, 2(3): 145- 146.
46. Calderón EDA, Merino AL, Sriranganathan N, Boyle SM ve Rodríguez AC (2013). A history of the development of brucella vaccines. *BioMed Research International*, Article ID 743509, Volume 2013, 8 pages, <https://doi.org/10.1155/2013/743509>
47. Caner C, Kaynak K ve Güneşer O (2005). Besin piramidleri. *Akademik Gıda*, 3(3): 21-25.
48. Carnovale F ve Phillips CJC (2020). The effects of heat stress on sheep welfare during live export voyages from Australia to the Middle East. *Animals*, 10:694; doi:10.3390/ani10040694.
49. Casolani CE (2018). Horsemanship. *Publisher: Encyclopædia Britannica*.
50. Champion S (2012). The history of wool promotion. Wool Marketing & Clip Preparation, *The Australian Wool Education Trust*.
51. Chemnitz C ve Becheva S (2014). Meat atlas: Facts and figures about the animals we eat. *Published by: Heinrich Böll Foundation*, Germany.
52. Chin SF, Liu W, Storkson JM, Ha YL ve Pariza MW (1992). Dietary sources of conjugated dienoic isomers of linoleic acid, a newly recognized class of anticarcinogens. *Journal of Food Composition and Analysis*, 5: 185-197.
53. Choudhury S ve Headey DD (2018). Household dairy production and child growth: Evidence from Bangladesh. *Economics and Human Biology*, 30: 150-161.

54. Coale AJ (1974). The History of the human population. *Scientific American*, 231(3): 40-51.
55. Collins BJ (2002). A history of the animal world in the ancient Near East. *Publisher: Brill Academic*, Netherlands.
56. Colton KE (1939). Stagecoach travel in Iowa. *Annals of IOWA*, 22(3): 175-200.
57. Como M (2007). Horses, dragons and disease in Nara Japan. *Japanese Journal of Religious Studies*, 34(2): 393-415.
58. Conroy AB ve Teweldmehidin MY (2010). The economic importance of draught oxen on small farms in Namibia's eastern Caprivi Region. *African Journal of Agricultural Research*, 5(9): 928-934.
59. Copland JW (1985). Draught animal power for production. *Proceedings of an International Workshop Held at James Cook University*, Townsville, Qld, Australia.
60. Cottle D ve Khan L (2014). Beef cattle production and trade. *CSIRO Publishing*, Collingwood VIC, Australia.
61. Çağrı ÇS, Arıcan MK ve Yaşar A (2015). Hadislerde hayvanları koruma ve gönenci (refahı) üzerine bir değerlendirme. *Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 12(2): 115-121.
62. Çalışkan N, Aydın M ve Aslander M (2014). Empati ve hayvanlarla iletişim. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1): 29-42.
63. Çolak M (2004). XX. yüzyıl başlarında İstanbul'da trafik ve tramvay. *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 5: 75-87.
64. Deane PM (1979). The first industrial revolution. Second Edition, *Cambridge University Press*, UK.
65. Delgado C, Rosegrant M, Steinfeld H, Ehui S ve Courbois C (2001). Livestock to 2020: the next food revolution. *Outlook on Agriculture*, 30(1): 27-29.
66. Dembicki D ve Anderson J (1996). Pet ownership may be a factor in improved health of the elderly. *Journal of Nutrition for the Elderly*, 15: 15 - 31.
67. DeMello M (2012). Animals and society: An introduction to human-animal studies. *Columbia University Press*, New York.
68. DeWitte S ve Slavin P (2013). Between famine and death: England on the eve of the black death—evidence from paleoepidemiology and manorial accounts, *Journal of Interdisciplinary History*, 44(1): 37-60.
69. Dewitt M (2014). Amazon animal series. Part 5: The Jaguar, Erişim adresi: <https://blog.pachamama.org/amazon-animal-series-part-5-the-jaguar>, Erişim tarihi: 21.10.2020.
70. Diamond J (2003). Tüfek, mikrop ve çelik. İngilizce ilk baskı: 1997, Çeviren: Ülker İnce, 5. Basım, *Tübitak Popüler Bilim Kitapları 174*, Ankara.
71. Diamond J (2019). Çöküş: Toplumlar başarısızlığı ya da başarıyı nasıl seçerler. İngilizce ilk baskı: 2005, Çeviren: Barış Baysal, 1. Baskı, *Pegasus Yayınları*, İstanbul.
72. Diamond J (2019). Yükseliş: Krizdeki uluslar için dönüm noktaları. İngilizce ilk baskı: 2019, Çeviren: Barış Baysal, 1. Baskı, *Pegasus Yayınları*, İstanbul.
73. DiNardo RL (2008). Mechanized juggernaut or military anachronism? Horses and the German army of WWII. *Published by Stackpole Books*, Mechanicsburg, PA, USA.

74. Ding MJ, Jie F, Parton KA ve Matanda MJ (2008). Relationships between quality of information sharing and supply chain food quality in the Australian beef processing industry. *The International Journal of Logistics Management*, 25(1): 85-108.
75. Dror DK ve Allen LH (2011). The importance of milk and other animal-source foods for children in low-income countries. *Food and Nutrition Bulletin*, 32(3): 227-243.
76. Dugmore AJ, McGovern TH, Vesteinsson O, Arneborg J, Streeter R ve Keller C (2012). Cultural adaptation, compounding vulnerabilities and conjunctures in Norse Greenland. *PNAS*, 109 (10): 3658–3663.
77. Erk N (1966). Veteriner Tarihi. *Ankara Üniversitesi Basımevi*, Ankara.
78. Eurostat (2021). Agricultural production- livestock and meat. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Agricultural_production_-_livestock_and_meat&oldid=470510, Erişim tarihi: 17.01.2021.
79. Fairly J (2015). Horses of the great war: The story in art. *Pen & Sword Military*, England.
80. FAO (2013) World cattle inventory. (FAO): Highlights.
81. FAO (2015). Production / Live Animals. <http://faostat3.fao.org/browse/Q/QA/E>, Erişim Tarihi: 05.05.2015.
82. FAO (2018). World livestock: Transforming the livestock sector through the sustainable development goals. Rome. 222 pp. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.
83. FAO (2019). Dairy Market Review. March, Rome.
84. FAO (2019). Livestock production. Erişim adresi: <http://www.fao.org/3/y4252e/y4252e07.htm#TopOfPage>, Erişim tarihi: 23/05/2019.
85. FAO (2019). Statistics. Erişim adresi: <http://www.fao.org/statistics/en/>, Erişim tarihi: 21/05/2019.
86. FAO (2020). Food and agriculture data. Erişim adresi: <http://www.fao.org/faostat/en/#home>, Erişim tarihi: 11.09.2020.
87. FAO (2020) Livestock commodities. Erişim adresi: <http://www.fao.org/3/y4252e/y4252e05b.htm>, Erişim tarihi: 14.01.2021.
88. FAO (2021). Main topics. Erişim adresi: <http://www.fao.org/themes/en>, Erişim tarihi: 17.01.2021.
89. Fink-Kessler A (2015). A study of the German milk market following the abolition of quotas. *Working Paper*, syf: 1-27.
90. Francis J (1851). A history of the English railway: Its social relations & revelations 1820-1845. *David&Charles (Publishers) Ltd.*, UK.
91. Franco NH (2013). Animal experiments in biomedical research: A Historical perspective. *Animals*, 3: 238-273.
92. Franklin A (1999). Animals and modern cultures: a sociology of human-animal relations in modernity. *Sage Publications Ltd.*, London, Great Britain.
93. Frassinetti S, Bronzetti GL, Caltavuturo L, Cini M ve Croce CD (2006). The role of zinc in life: A review, *Journal of Environmental Pathology, Toxicology and Oncology*, 26(3): 597-610.
94. Few M ve Tortorici Z (2013). Centering animals in Latin American history. *Duke University Press*, United States of America.

95. Fite GC (1950). Recent progress in the mechanization of cotton production in the United States. *Agricultural History*, 24(1): 19-28.
96. Fite GC (1984). Cotton fields no more: Southern agriculture, 1865-1980. *The University Press Of Kentucky*, United States of America.
97. Fitzhugh WW (2000). Vikings: The north Atlantic Saga. *AnthroNotes*, 22(1): 1-9.
98. Foster SF ve Overall KL (2014). The welfare of Australian livestock transported by sea. *The Veterinary Journal*, 200: 205–209.
99. Fussell P (197). The great war and modern memory. *Sterling Publishing Co., Inc.*, New York, USA.
100. Ganzel B (2020). Horses finally lose their Jobs. Erişim adresi: https://livinghistory-farm.org/farminginthe40s/machines_13.html, Erişim tarihi: 03.02.2021.
101. GDP (current US\$). World Development Indicators. *World Bank*. Retrieved 2 July 2020.
102. Gill M (2012). The goods and bads of livestock for development. *Special issue on Livestock in Development*, Article 1:4-6.
103. Gordon RJ (2016). The rise and fall of American growth: The U.S. standard of living since the civil war. *Princeton University Press*, USA.
104. Görgülü M (2004). Sindirim sistemi ve besleme, *Çukurova Üniversitesi*, Adana.
105. Grasgruber P, Sebera M, Hrazdira E, Cacek J ve Kalina T (2016). Major correlates of male height: A study of 105 countries. *Economics and Human Biology*, 21: 172-195.
106. Greene AN (2008). Horses at work: Harnessing power in industrial America, *Harvard University Press*. United States of America.
107. Gupta AK (2004). Origin of agriculture and domestication of plants and animals linked to early Holocene climate amelioration. *Current Science*, 87(1): 54-59.
108. Hall SJG (1975). Some recent observations on Orkney Sheep. *Mammal Review*, 5(2): 59-64.
109. Hall SJG (2005). The horse in human society. In: The domestic horse: The origins, development and management of its behaviour. Editors: Mills DS and McDonnell SM., *Cambridge University Press*, UK.
110. Hannah Ritchie ve Max Roser (2013). Land Use. *Published online at OurWorldIn-Data.org*. Retrieved from: ‘<https://ourworldindata.org/land-use>’ [Online Resource].
111. Hannah Ritchie (2017). “Meat and Dairy Production”. *Published online at OurWorldInData.org*. Retrieved from: ‘<https://ourworldindata.org/meat-production>’ [Online Resource] (*This article was first published in August 2017; last revision in November 2019.*).
112. Hannon G, Wastegård S, Bradshaw E ve Bradshaw R (2001). Human impact and landscape degradation on the Faroe Islands. *Biology and Environment: Proceedings of the Royal Irish Academy*, 101B (1/2): 129-139.
113. Harman C (2019). Halkların dünya tarihi: Taş devrinden yeni binyıla. Çeviren: Uygur Kocabaşoğlu, Yedinci Basım, *Yordam Kitap*, İstanbul.

114. Headey B (1998). Health benefits and health cost savings due to pets: Preliminary estimates from an Australian national survey. *Social Indicators Research*, 47: 233 – 243.
115. Helfen OM ve Helfen O (1973). The World of the Huns: Studies in their history and culture. *University of California University Press*, United States of America.
116. Herrero M, Grace D, Njuki J, Johnson N, Enahoro D, Silvestri S ve Rufino MC (2013). The roles of livestock in developing countries. *Animal*, 7: Supplement 1: 3-18.
117. Hill MW (1961). Some aspects of the timber industry in Canadian--American relations. *George Fox College Journal*, 7(1): 1-23.
118. Hribal J (2003). Animals are part of the working class: A challenge to labor history. *Labor History*, 44(4): 435-53.
119. Hribal JC (2007). Animals, agency, and class: Writing the history of animals from below. *Human Ecology Review*, 14(1): 101-112.
120. Hume JB ve Thacker JNR (2000). Wells, Fargo & Co. stagecoach and train robberies, 1870-1884: The Corporate report of 1885 with additional facts about the crimes and their perpetrators. Edited and Expanded by Wilson RM, *McFarland & Company, Inc., Publishers*, North Carolina, USA.
121. Islam MM, Anjum S, Modi RJ ve Wadhvani KN (2016). Scenario of livestock and poultry in India and their contribution to national economy. *International Journal of Science, Environment and Technology*, 5(3):956 – 965.
122. Iverson P (1994). When Indians became cowboys: Native peoples and cattle ranching in the American West. *University of Okolhama Press*, USA.
123. Izmirli S ve Yasar A. (2011). Determining scientific performance of some of laboratory animal journals in veterinary science with the ethical approach. *Kafkas Univ Vet Fak Derg*, 17(1):83-87.
124. Kaegi WE (1964). The contribution of archery to the Turkish conquest of Anatolia. *Speculum*, 39(1): 96-108.
125. Kalof L (2007). Looking at animal in the human history. *Published by Reaktion Books Ltd.*, London, UK.
126. Kaplan SL (1982). The famine plot persuasion in eighteenth-century France. *Transactions of the American Philosophical Society*, 72(3): 1-79.
127. Karaman MA (2018). Fransız İhtilali'nin Osmanlı İmparatorluğu'na etkileri. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 44: 62-79.
128. Kaszynski W (2000). The American highway: the history and culture of roads in the United States. *McFarland & Company, Inc., Publishers*, North Caroline, United States of America.
129. Katcher AH, Friedmann E, Beck AM ve Lynch JJ (1983). Talking, looking, and blood pressure: physiological consequences of interaction with the living environment. In a. H. Katcher & a. M. Beck (Eds.), *New perspectives on our lives with companion animals* (pp. 351 – 359). *University of Pennsylvania Press*, Philadelphia, USA.

130. Kirchubel R (2003). Operation Barbarossa 1941 (1): Army group South. *Osprey Publishing*, UK.
131. Kleinman LC (1992). To end an epidemic — lessons from the history of diphtheria. *N Engl J Med*, 326:773-777.
132. Klopsteg PE (2019). Türk okçuluğu, İngilizce ismi: Turkish archery and the composite bow. Çevirmen: Ömer Seyfi Saruhanoğlu ve Uğur Kâşif Boyacı, *Erdem Yayınları*, İstanbul.
133. Kokdaş İ (2007). Celeps, butchers, and the sheep. The worlds of meat in İstanbul in the sixteenth and seventeenth centuries. Sabancı University.
134. Kooi BW ve Bergman CA (1997). An approach to the study of ancient archery using mathematical modelling. *Antiquity*, 71:271: 124–134.
135. Kotilainen Juha ve Rytteri Teijo (2011). Transformation of forest policy regimes in Finland since the 19th century. *Journal of Historical Geography*, 37(4): 429-439.
136. Kritchevsky D. (2003) Conjugated linoleic acids in experimental atherosclerosis, in advances in conjugated linoleic acid research. (edit: Sebedio, J.L., Christie, W.W., and Adlof, R.O.), 2: 292–301, *AOCS Press*, Champaign.
137. Kure M (2002). Samurai: An illustrated history. *Tuttle Publishing*, Boston, USA.
138. Jacobsen NK (1987). Studies on soils and potential for soil erosion in the sheep farming area of South Greenland. *Arctic and Alpine Research*, 19(4): 498-507.
139. Jie F ve Parton KA (2016). Supply chain performance flexibility in the Australian beef industry. *International Journal of Logistics Research and Applications*, 19(4): 300-317.
140. Joanna D, Darcy G ve Christabelle S (2017). Animal metropolis: Histories of human-animal relations in Urban Canada. *University of Calgary Press*, Canada.
141. Joel A. Tarr ve Clay Mcshane (2008) The horse as an urban technology, *Journal of Urban Technology*, 15(1): 5-17.
142. Johnson B (2020). History of the wool trade. Erişim adresi: <https://www.historic-uk.com/HistoryUK/HistoryofEngland/Wool-Trade/>, Erişim tarihi: 19.10.2020.
143. Lamberg JA, Ojala J, Peltoniemi M ve Särkkä T (2012). The evolution of global paper industry 1800–2050: A comparative analysis. *Springer*, New York.
144. Langer WL (1964). The Black Death. *Scientific American*, 210(2): 114-121.
145. Large Scale Agriculture (2018) Top Australia's biggest cattle stations. Erişim adresi: <https://www.largescaleagriculture.com/home/news-details/top-10-australias-biggest-cattle-stations/>, Erişim tarihi: 23.06.2021.
146. Lawrence PR ve Pearson RA (2002). Use of draught animal power on small mixed farms in Asia, *Agricultural Systems*, 71(1-2): 99-110.
147. Leinonen RM (2013). Finnish narratives of the horse in World War II, In: Animals and war: Studies of Europe and North America. Editor: Hediger R, *Publisher: Brill*.
148. Lhoste P, Havard M, Vall E ve Smith AJ (2013). Draught animals. *Londres: Macmillan Education*, CTA, syf:160.
149. Lombard M, Pastoret PP ve Moulin AM (2007). A brief history of vaccines and vaccination. *Rev. sci. tech. Off. int. Epiz.*, 26(1): 29-48.

150. Larson G ve Burger J (2013). A population genetics view of animal domestication. *Trends in Genetics*, 29(4): 197-205.
151. Lloyd TH (2005). The Britain wool trade in the Middle Ages. *Cambridge University Press*, UK.
152. Lynnerup N ve Nørby S (2004). The Greenland Norse: bones, graves, computers, and DNA. *Polar Record*, 40(213): 107-111.
153. Malthus TR (2018). Nüfus ilkesi üzerine bir deneme. Çeviren: Sevil Zengin, *Gece Kitaplığı*, Ankara.
154. Maluf NSR (1954). History of blood transfusion. *Journal of the History of Medicine and Allied Science*, 9 (1): 59-107.
155. Marriot E (2020). Bir nefeste dünya tarihi, *Maya Kitap*, İstanbul.
156. McClure SB (2013). Domesticated animals and biodiversity: Early agriculture at the gates of Europe and long-term ecological consequences. *Anthropocene*, 4: 57-68.
157. McMichael A, Powles, JW, Butler CD ve Uauy R (2007). Energy and health 5: Food, livestock production, energy, climate change, and health. *Lancet*, 370: 1253-63.
158. Meat & Livestock Australia (2020). Cattle numbers – as at June 2019. Natural Resource Management Region, Published June 2020 by *Meat & Livestock Australia Limited*, NSW, Australia.
159. Moore DW (2015). The other British Isles: A History of Shetland, Orkney, the Hebrides, Isle of Man, Anglesey, Scilly, Isle of Wight and the Channel Islands. *McFarland & Company, Inc., Publishers*, United States of America.
160. Morris E (2007). From horse power to horsepower. *Access*; 30: 2-9.
161. Morrow JH (1993). The great war in the air: Military aviation from 1909 to 1921. *The University of Alabama Press*, USA.
162. Mottet A, De Haan C, Falcucci A, Tempio G, Opio C ve Gerber P (2017). Livestock: On our plates or eating at our table? A new analysis of the feed/food debate. *Global Food Security*, 14:1-8.
163. Moyer K (2021). History of horse power on the Farm, Erişim adresi: <https://blog.aghires.com/history-of-horses/>, Erişim tarihi: 03.03.2021.
164. Murphy SP ve Allen LH (2003). Nutritional importance of animal source foods. *The Journal of Nutrition*, 133(11): 3932S-3935S.
165. Musoke MS (1981). Mechanizing cotton production in the American South: The tractor, 1915-1960. *Explorations in Economic History*, 18(4): 347- 375.
166. NCC Broiler Council (2020). Industry history. Erişim adresi: <https://www.nationalchickencouncil.org/industry/history/>, Erişim tarihi: 19.12.2020.
167. Negassa A, Rashid S, Gebremedhin B ve Kennedy A (2012). Livestock production and marketing, In: Food and agriculture in Ethiopia: Progress and Policy Challenges. Editors: Dorosh P and Rashid S, *University of Pennsylvania University*, United States of America.
168. New Zealand History (2020). New Zealand's first sheep released. Erişim adresi: <https://nzhistory.govt.nz/first-sheep-released-in-new-zealand>, Erişim tarihi: 17.10.2020.

169. Norwalt MS(2009). The human–animal bond with laboratory animals. *Lab Animal*, 38:132–136.
170. Olson KC (2001). Development of the national cattle trade. *Rangelands*, 23(5): 3-6.
171. Öztürk M (2019). Osmanlı Devleti'nde hayvancılığın iktisadi boyutu. *Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 1(1): 28-44.
172. Outram AK, Stear NA, Bendrey R, Olsen S, Kasparov A, Zaibert V, Thorpe N ve Evershed RP (2009). The earliest horse harnessing and milking. *Science*, 323 (5919):1332-1335.
173. Pariza MW, Park Y.ve Cook ME (2001) The biologically active isomers of conjugated linoleic acid. *Progr. Lipid Res*, 40: 283–298.
174. Pawlak, R., Lester, S. ve Babatunde, T (2014). The prevalence of cobalamin deficiency among vegetarians assessed by serum vitamin B12: a review of literature. *Eur J Clin Nutr*, 68: 541–548.
175. Parks M (2017). The history of public bus transportation. Erişim adresi: <https://dharristours.com/site/blog/history-of-public-bus-transportation>, Erişim tarihi: 4.11.2020.
176. Phoofolo P (2003). Face to face with famine: The BaSotho and the rinderpest, 1897-1899. *Journal of Southern African Studies*, 29(2): 503-527.
177. Pond WG ve Bell AW (2005). Encyclopedia of animal science. *Markel Dekker*, New York, USA.
178. Phaniraja KL ve Panchasara HH (2009). Indian draught animals power. *Veterinary World*, 2(10): 404-407.
179. Price E.O. (2002). Animal domestication and behavior. *Cabi*, UK.
180. Raento P (2016). A geopolitics of the horse in Finland. *Geopolitics*, 21(4): 945-968.
181. Räsänen T ve Syrjämaa T (2017). Shared lives of humans and animals: Animal agency in the Global North. *Routledge*, London and New York.
182. Rasmussen R0 (2021). Greenland. *Publisher: Encyclopædia Britannica*. Erişim adresi: <https://britannica.com./place/Greenland>. Erişim tarihi: 14.02.2021.
183. Reeds PJ (2000). Dispensable and indispensable amino acids for humans. *The Journal of Nutrition*, 130(7): 1835S–1840S.
184. Renger J (2007). Economy of ancient Mesopotamia, chapter, In: The Babylonian World. *Routledge*, London, UK.
185. Riedel S (2017). Edward Jenner and the history of smallpox and vaccination. *Baylor University Medical Center Proceedings*, 18(1): 21-25.
186. Riedener U ve Simon J (2008). Technical-scientific information. 5th IDF Symposium on Cheese Ripening. 9-13 March 2008, Bern, Switzerland.
187. Ryder ML (1964). The history of sheep breeds in Britain. *The Agricultural History Review*, 12(2): 65-82.
188. Ritvo H (1994). Animals and human society: Changing perspective. Editors: *Manning A ve Serpell J*; In: Chapter 6: Animals in Nineteenth-century Britain: Complicated Attitudes and Competing Categories. *Routledge*, London, UK.

189. Roberts CA, McBride EA, Rosenvinge HP, Stevenage SV ve Bradshaw JWS (1996). The pleasure of a pet: The effect of pet ownership and social support on loneliness and depression in a population of elderly people living in their own homes. In J. Nicholson & A. Podberscek (Eds.), *Further issues in research in companion animal studies* (pp. 64). *Callander: The Society for Companion Animal Studies*.
190. Robertson SA. (2008). A review of feral cat control. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 10(4): 366-375.
191. Quinn MS (2003). Corpulent cattle and milk machines: Nature, art and the ideal type. *Society & Animals*, 1(2): 145-157.
192. Salisbury J (2011). *The beast within animals in the Middle Ages. 2nd edition, Routledge, London and New York.*
193. Sandler MW (2003). *Galloping Across the U.S.A.: Horses in American life. Oxford University Press, UK.*
194. Sarah L ve Crowley (2014) Camels out of place and time: The dromedary (*Camelus dromedarius*) in Australia. *Anthrozoös*, 27:(2): 191-203.
195. Schoof N, Luick R, Jürgens K ve Jones G (2020). Dairies in Germany: Key factors for grassland conservation? *Sustainability*, 12:4139; doi:10.3390/su12104139.
196. Seaton PA (2016). *Local history and war memories in Hokkaido. Routledge, UK.*
197. Serpell JA (2014). Domestication and history of cat, In: *The Domestic Cat: The Biology of its Behaviour*. Edited by: Turner DC and Bateson P, Third edition, *Cambridge University Press, UK.*
198. Sharer RJ ve Traxler LP (2006). *The ancient Maya. Stanford University Press, California, United States of America.*
199. Siddiq AB ve Habib A (2017). Antropoloji'de ortaya çıkan çok-disiplinli güçlü bir alt bilim: Antrozooloji. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 2(1): 22-35.
200. Siegel, J. M. (1990). Stressful life events and use of physician services among the elderly: The moderating role of pet ownership. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58: 1081 – 1086.
201. Silveira TS, Fabris DR, Neto AN, Jùnior CAG, Cardoso BF ve Shikida PFA (2015). Input-Output Analysis for agricultural and livestock sector in the Brazilian economy. *Rivista di Economia Agraria*, Anno LXX, n. 1: 33-54.
202. Simpson IA, GuDmundsson G, Thomson AM ve Cluett J (2004). Assessing the role of winter grazing in historic land degradation, My´vatnssveit, Northeast Iceland. *Geoarchaeology: An International Journal*, 19(5): 471-502.
203. Simpson M (2015). Making a nation: Afghans and their camels for Australian inland transport. *Museum of Applied Arts & Sciences, Australia.*
204. Singer P (2002). Animal liberation, Türkçe çeviri: Hayrullah Doğan, Hayvan Özgürleşmesi. *Ayrıntı Yayınları, İstanbul.*
205. Singleton J (1993). Britain's military use of horses 1914-1918. *Past & Present*, syf: 178-203, *Oxford University Press, UK.*
206. Smil V (2002). Eating meat. Evolution, patterns and consequences. *Population and Development Review*, 28(4): 599-639.

207. Smith A (2017). The wealth of nations (1776). Ulusların Zenginliği, Çeviren: Yunus A ve Bakırcı M, *Alan Yayıncılık*, İstanbul.
208. Spencer S, Decuyper E, Aerts S and Tavernier JD (2006). History and ethics of keeping pets: comparison with farm animals. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 19:17–25.
209. Spinage CA (2003). Cattle plague: A history. *Kluwer Academic/Plenum Publishers*, New York.
210. Squicciarini M P ve Swinnen J (2016). The economics of chocolate. *Oxford University Press*, UK.
211. Stahel D (2009). Operation Barbarossa and Germany's defeat in the east. *Cambridge University Press*, Cambridge, UK.
212. Standage T (2020). İnsanlığın yeme tarihi. 4. Baskı, *Maya Kitap*, İstanbul.
213. State library (2020). Australian agricultural and rural life: Riding on the sheep's back. Erişim adresi: <https://www.sl.nsw.gov.au/stories/australian-agricultural-and-rural-life/australian-wool>, Erişim tarihi: 14.10.2020.
214. Stevenson RD ve Wassersug RJ (1993). Horsepower from a horse. Scientific Correspondence. *Nature*, 364: 195.
215. Sunseri T (2018). The African rinderpest panzootic, 1888–1897. Retrieved 10 Dec. 2020, *Oxford Research Encyclopedia of African History*.
216. Ucko PJ ve Dimbleby GW (2017). The domestication and exploitation of plants and animals. *Routledge, Taylor&Francis Group*, USA.
217. Urwin GJW (2020). Battle of the Little Bighorn. *Publisher: Encyclopædia Britannica*.
218. U.S. Geological Survey (2019). Mineral commodity summaries 2019: U.S. Geological Survey. 200 p., <https://doi.org/10.3133/70202434>.
219. U.S. Department Of Agriculture (2021). Topics. Erişim adresi: <https://www.usda.gov/topics>. Erişim tarihi: 17.01.2021
220. U.S. Department of Health and Human Services and U.S. Department of Agriculture. (2015). 2015–2020 Dietary Guidelines for Americans. 8th Edition. December 2015. Available at <http://health.gov/dietaryguidelines/2015/guidelines/>.
221. Tan L (2017). Western Australia. *Redback Publishing*, NSW, Australia.
222. Tanyu H (1984). Totem, totemizm ve tabu üzerine yeni araştırmalar. *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26: 155-172.
223. Tarr JA (1999). A note on the horse as an urban power source. *Journal of Urban History*, 25(3): 434-448.
224. Tezer H (2016). Difteri, tetanoz & boğmaca aşılı. *Klinik Tıp Pediatri Dergisi*, 8 (4): 27-32.
225. The Editors of Encyclopaedia Britannica (2017). Appian way. *Publisher: Encyclopædia Britannica*.
226. The Editors of Encyclopaedia Britannica (2019). Stagecoach. *Publisher: Encyclopædia Britannica*.
227. The Editors of Encyclopaedia Britannica (2020). Jethro Tull. *Publisher: Encyclopædia Britannica*.

228. The Editors of Encyclopaedia Britannica (2021). Thomas Newcomen. *Publisher: Encyclopædia Britannica.*
229. The Editors of Encyclopaedia Britannica (2021). Thomas Savery. *Publisher: Encyclopædia Britannica.*
230. The Encyclopedia of New Zealand (2020). Story: Sheep farming. Erişim adresi: <https://teara.govt.nz/en/sheep-farming/page-1>, Erişim tarihi: 17.10.2020.
231. Thiermann A.B. ve Babcock S. (2005). Animal welfare and international trade. *Rev. Sci. Tech. Off. Int. Epiz.*, 24 (2): 747-755.
232. Thompson EA ve Drinkwater JF (2015). Huns. Oxford Research Encyclopedia, *Oxford University Press*, UK.
233. Thornton PK (2010). Livestock production: recent trends, future prospects. *Phil. Trans. R. Soc. B.*, 365: 2853–2867.
234. Tonsor GT ve Schroeder TC (2006). Livestock identification: Lessons for the U.S. Beef industry from the Australian system. *Journal of International Food & Agribusiness Marketing*, 18 (3-4): 103-118.
235. Vallat F (2012). An outbreak in France in the XVIIIth Century: Rinderpest. *Comptes Rendus Biologies*, 335(5): 343-349.
236. Van Tilburg C (2007). Traffic and congestion in the Roman Empire. *Published by Routledge*, Abington, UK.
237. Van Zanten HHE, Mollenhorst H, Klootwijk CW, Van Middelaar CE ve De Boer IJM (2016). Global food supply: land use efficiency of livestock systems. *Int J Life Cycle Assess*, 21:747–758.
238. Velten H (2013). Beastly London: A history of animals in the city. *Published by Reaktion Books Ltd.*, London.
239. Vigne JD (2011). The origins of animal domestication and husbandry: A major change in the history of humanity and the biosphere. *C. R. Biologies*, 334:171–181.
240. Vittori M (2020). The horse in China: history, culture, legend and sport of kings (the Polo). Erişim adresi: <https://discoverplaces.travel/en/the-horse-in-china-history-culture-legend-and-sport-of-kings-the-polo/>, Erişim tarihi: 21.10.2020.
241. Vlahović B, Vranješ AP ve Mugoša I (2014). International cheese market – current state and perspective. *Economic Insights – Trends and Challenges*, 3(1): 35-43.
242. Vogel KP (1996). Energy production from forages (or American agriculture—back to the future). *Journal of Soil and Water Conservation*, 51(2): 137-139.
243. Walsh F (2009). Human-animal bonds I: The relational significance of companion animals. *Family Process*, Vol. 48, No. 4, FPI, Inc.
244. Wani AL, Parveen N, Ansari MO, Ahmad MF, Jameel S ve Shadab G.G.H.A. (2017). Zinc: An element of extensive medical importanc., *Current Medicine Research and Practice*, 7(3): 90-98.
245. Weiss L, Thurbon E ve Mathews J (2006). Free trade in mad cows: how to kill a beef industry. *Australian Journal of International Affairs*, 60 (3): 376-399.
246. Weis AJ ve Weis T (2007). The global food economy: The battle for the future of farming. *Fernwood Publishing*, Canada.

247. Wells D (2009). The effects of animals on human health and well-being, *Journal of Social Issues*, 65(3): 523-543.
248. WHO (2014). WHA global nutrition targets 2025: Stunting policy brief. Erişim adresi:https://www.who.int/nutrition/topics/globaltargets_stunting_policybrief.pdf, Erişim tarihi: 04.12.2020.
249. Wilson RT (2003). The environmental ecology of oxen used for draught power. *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 97(1-3): 21-37.
250. White JH (2013) Wet britches and muddy boots: A history of travel in Victorian America. *Indiana University Press*, USA.
251. WHO (2019). World Health Organization model list of essential medicines. 21st List, Geneva, Switzerland.
252. WHO (2021). Rabies: Epidemiology and burden of disease. Erişim adresi: <https://www.who.int/rabies/epidemiology/en/>, Erişim tarihi: 22.02.2021.
253. Woolmark (2020). Meet merino. Erişim adresi: <https://www.woolmark.com/>, Erişim tarihi: 24.12.2020.
254. World Bank (2019). “Exports of goods and services (BoP, current US\$)”. Retrieved 29 December 2020.
255. World Bank (2019). “Exports of goods and services (% of GDP)”. Retrieved 29 December 2020.
256. World Economic Outlook Database, (2020). World economic outlook. International Monetary Fund. October 2020. Retrieved 13 October 2020.
257. Workman D (2020). Cheese exports by country, Erişim adresi: <http://www.worldstopexports.com/cheese-exports-country/>, Erişim tarihi: 27.10.2020.
258. Wu G (2010). Amino Acids: Biochemistry and nutrition. *CRC Press*, Boca Raton, FL, USA.
259. Wu G, Bazer FW ve Cross HR (2014). Land-based production of animal protein: impacts, efficiency, and sustainability. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1328: 18-28.
260. Wu G (2019). Important roles of animal protein in human nutrition and health, Erişim adresi: <https://animalscience.tamu.edu/2019/04/01/important-roles-of-animal-protein-in-human-nutrition-and-health/>, Erişim tarihi: 20.09.2020.
261. Yıldırım İ (2002). Türk kültüründe atlı hedef okçuluğu olarak kabak oyunu ve Osmanlılardaki görünümü. *Anadolu uygarlıklarında spor, Türkler, Yeni Türkiye*, C.10, syf: 625–634, Ankara.